

De Staat van het Jeugdtheater

- door Moniek Merckx, 15 september 2019 in Theater de Krakeling -

In deze staat van het jeugdtheater wil ik het hebben over: wie ik ben, wie wij zijn. Wat is onze identiteit? En als ik dat woord zeg, 'identiteit', dan voel ik mezelf meteen al op glad ijs. En als ik mezelf zie, vooral de laatste tijd, dan voel ik rond dit onderwerp vooral erg veel irritatie.

Nu is het meestal zo dat als ik irritatie voel, er iets interessants aan de hand is. Dus dat betekent dan voor mij: gaan onderzoeken, kijken, voelen en nadenken. En dan kom ik vaak in een gebied van ongenoegen, twijfel, pruttelen, niet weten, wachten, intuïtie volgen en tot slot ga ik er dan maar theater van maken. Omdat ik het gewoon niet goed in een pleidooi kan verwoorden. En dan maak ik iets, dat ik soms zelf ook maar half begrijp, maar waar ik me wel met hart en ziel aan verbind. Oké dus.... Dat ga ik nu ook doen. Met deze staat volg ik dit parcours en hopelijk gaan jullie een minuut of twintig met mij mee.

Waarom heb ik moeite met dat woord identiteit. Laat ik vooral zeggen met de beleidstermen die er de laatste tijd aan vast hangen: inclusiviteit, diversiteit of zelfs superdiversiteit. In Rotterdam, en ik geloof ook landelijk, worden we gewaarschuwd: 'u zult daar meer op afgerekend worden'. We moeten postcodes tellen van ons publiek en diverser personeel aannemen. Maar hoe doe je dat in godsnaam? Daar heb ik geen antwoord op en dat komt ook niet in dit verhaal.

Nu vind ik, zeker zolang ik jeugdtheater maak en dat is zo ongeveer 15 jaar, representatie van alle kleuren, soorten en maten op het podium zeer belangrijk en ben ik daar, als ik cast ook altijd zeer bewust mee bezig. En dan cast ik vooral in onverwachte rollen. Er was ooit een zwarte kunstliefhebber, barones, koning, Remi, Beauty etcetera. En er waren mannen in jurken, meisjes die vochten, oude en jonge figuren en de laatste acht jaar zelfs ook af en toe amateurs: oma's, pubers en kinderen.

Maar meestal denk ik helemaal niet vanuit personages. Dan kies ik gewoon een gemixt ensemble van mensen die niet op rollen worden gecast maar op persoonlijkheden, op eigenheid. En dan ben ik veel minder bezig met representatie van een groep, want in feite vind ik dat gewoon verdacht. Ik ben geen groep. Ik verbind me met wie of wat ik maar wil en waar mogelijk kies ik dat zelf. En dat gun ik iedereen. Ik ben in het theater niet bezig het verhaal van de 'identiteit' van mijn performers aan het vertellen. Ik probeer liever via hen alle rollen, beelden, verhalen voor iedereen beschikbaar te maken.

Oké, dan nu een zijstap, misschien om het mezelf ook even ongemakkelijk te maken. Ik ben een witte vrouw van 63 jaar met een vader uit een onderwijzersgezin en een moeder van de boerderij. Mijn opvoeding was met heksen, ridders, indianen, barbies, een pratend paard en zwarte piet. Ik heb heel lang gefantaseerd dat ik een vondeling was, dat ik van zigeuners was of Spaans. En later in ieder geval familie van wielrenner Eddy Merckx. Ik werd een protesterende burgemeestersdochter, een hippie, een feministe, een intellectueel, een no future- en een dansspecialist. Allemaal woorden, kaders, hokjes waar ik me zeker achteraf gezien, altijd weer gevangen in voelde.

Dan horen jullie dit aan en dan zeggen jullie: 'klinkt als een nette white privilege opvoeding'. En ja dat klopt. Ik heb pas een paar jaar geleden gezien dat zwarte piet geen sprookjesfiguur was. En dat indianen echt een no-go-naamgeving is. Maar ook voelde ik al heel jong de benauwdheid van mijn achtergrond, van mijn lichaam, mijn uiterlijk en mijn omgeving. Ik ben niet wat ik daarnet zei. Ik wilde steeds meer, anders, mooier, spannender, gevaarlijker, brutaler leven. Dat deed en doe ik vooral in m'n hoofd. Vandaar waarschijnlijk de keuze voor theater.

Nu weer terug naar identiteit. Ik vind dat we allemaal het recht of zelfs de plicht hebben om aan zelfonderzoek te doen. Dat we onszelf, onze familie, ons verleden, onze sexe moeten kunnen leren kennen. En vooral met open ogen aanzien. Maar ik vind ook en vooral dat we daaraan voorbij moeten gaan leven, denken, voelen, zijn. Dat we meer moeten durven zijn en worden dan onze achtergrond, verleden, kleur, gender of leeftijd. Natuurlijk zeggen jullie dan: 'maar alles op

z'n tijd, heb geduld'.

Ja en nee.

We hadden in 1998 al Rick van der Ploeg, staatssecretaris van cultuur, die vond dat we diversiteit voorkeur moesten geven. Dat beleid leverde veel politieke correctheidspraatjes op, maar nauwelijks werkelijke verandering. En ik ben bang dat dat nu weer zo gaat. We gaan schrijven in de NRC dat de witte bestuurders maar eens op moeten stappen (zoals Melle Daamen twee weken geleden). Of we gaan netjes tellen, naar elkaar wijzen, archieven openen, eisen en afrekenen, maar van binnen verandert er echt helemaal niks. Iedereen blijft gewoon achter z'n dijk zitten. En dat moet een keer klaar zijn! Dit soort beleid maakt echt niet dat we over onze schutting kijken. Dit beleid maakt ons bang, terughoudend, deftig en braaf. Dit maakt modegrillen in plaats van stevig zelfonderzoek. Dit maakt oppervlakkig wensdenken in plaats van risicovolle mislukkingen. Ik heb haast, ik wil niet terug naar al die politieke correctheid, ik wil een volgende stap. En wel nu. Ik wil grootsere en brutalere werelden tonen aan ons publiek. Ik wil ze de kans geven alles te zijn, weg te vliegen, op te staan, te durven, te tonen dat 'de wereld veel groter is dan ze zeggen'. Waarschijnlijk gaat mijn irritatie op dit moment over al dat benauwde tellen, profileren en wij-zij denken. En daar voel ik me bang, boos en onmachtig over. Ik wil dat niet.

Nog een keer terug naar mijn familie. Twee maanden geleden kwam dit boek uit, 'Het geslacht Merckx'. Via de mail zag ik dat al mijn broers het meteen wilden bestellen en er vervolgens vol trots uit citeerden. Eerst wilde ik het niet kopen, want alle verre vrouwenlijnen zijn eruit en alle lijnen van mensen die vertrokken zijn uit Brabant in een verder verleden kan je er ook nauwelijks in terug vinden. Maar voor bovenstaand onderzoek heb ik het toch gedaan. Ik geef toe, ik vond het boek leuker dan ik dacht. Ik hou opvallend veel van schoenen en dat komt, denk ik nu, omdat we eeuwenlang klompenmakers zijn geweest. Ik heb een paar echte stoere helden in m'n familie, maar helaas ook voldoende lafaards. Nou en, is dat dan wie ik ben? Liever niet.

Als ik mijn identiteit dan toch ergens aan wil verbinden is het aan mijn zoon en aan al mijn neven en nichten, de mensen die nu in de 20 en 30 zijn zeg maar. Ik heb via mijn broers en zussen al heel wat aangetrouwde familie in Polen, Indonesië en Suriname. En de jongere generatie heeft onder andere relaties met Marokko en Suriname. Er is een Duitse Chinees, een Duitse Russin, een Costa Ricaan, een Chileen en een Ecuadoriaan in de familie. Bij dit vanzelfsprekende palet voel ik me thuis, allang voordat ze er waren. En daar wil ik maar al te graag mijn non-identiteit aan verbinden.

Mijn familie, ik heb er niks voor gedaan, het is me in de schoot geworpen en ik heb me eraan ontworsteld. En dat gun ik iedereen. En dat wil ik laten zien en daar wil ik theater over maken. Ik wil in mijn voorstellingen een mentaliteit laten zien en geen identiteit. En ik wil me verbinden met mijn theaterfamilie, dus bij deze een huwelijksaanzoek aan hen. We maakten in twee uur tijd een korte act omdat muziek, beeld en zwijgen veel sterker werkt voor mij dan woorden. Geen idee wat het gaat worden, deze familiemodeshow, maar ik ben er hoe dan ook trots op. Kom maar op jongens...

De Staat van het Jeugdtheater, zondag 15 september 2019

Uitgesproken door Moniek Merckx op de Professionalsmiddag Jeugdpodiumkunsten in Theater de Krakeling